

*ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І.Долішнього НАН України»*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Кльоби Соломії Михайлівни
«Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності
територіальних громад регіону», подану до захисту на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
(галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із напрямками науково- дослідних робіт

Процеси адміністративно-фінансової децентралізації вплинули на необхідність вирішення низки важливих проблем, пов'язаних з реалізацією територіальними громадами власної соціально-економічної політики, забезпеченням населення якісними публічними послугами тощо. Надання територіальним громадам статусу самостійних суб'єктів, що формують власну стратегію розвитку, зумовило потребу у вирішенні проблем підвищення ефективності використання ресурсів громад.

Діюча модель управління не забезпечує вирішення основних проблем, які вимагають формування сприятливого життєвого середовища, надання населенню кваліфікованих та доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях, створення сприятливого економічного клімату для зниження дисбалансу між окремими територіальними громадами. За цих умов актуалізується проблема підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, тобто їх здатності передбачати зовнішні та внутрішні виклики шляхом створення нових можливостей для розвитку за рахунок використання їх конкурентних переваг.

В цьому контексті актуалізуються питання фінансової спроможності територіальних громад, інституційного забезпечення їх розвитку, організації міжмуніципальної співпраці, взаємодії громад з органами центральної влади, запровадження механізму залучення громадськості до вирішення проблем громади, налагодження різних форм комунікацій тощо. Тому проблема організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону є вкрай актуальною і потребує пошуку наукових підходів до її вирішення.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», зокрема: «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035), де автор здійснив аналіз та класифікацію інструментарію регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, а також «Подолання ексклюзивності регулювання соціально-економічного розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0119U002012), у якій дисертантка визначила стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності територіальних громад.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній рівень теоретичної обґрунтованості. Дослідження базується на опрацюванні значної кількості літературних джерел і спеціалізованих періодичних наукових видань.

Отримані результати свідчать про цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе наукове завдання – удосконалення організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти обраної проблеми і визначають послідовність викладу матеріалу. Обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій підтверджено аналізом потенціалу територіальних громад регіону, а також запропонованими заходами

щодо підвищення їх конкурентоспроможності. Інформаційною базою дослідження також є законодавчі та нормативні акти України (Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України); дані Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області; електронні ресурси інформаційної мережі Інтернет.

Авторка опанувала і доцільно використала сучасні методи наукових досліджень. Для забезпечення достовірності та ґрунтовності проведеного дослідження використані методи: абстрактно-логічний; порівняння і узагальнення (при обґрунтуванні сутності термінологічного апарату дослідження, визначенні чинників конкурентоспроможності територіальних громад та обґрунтуванні теоретико-концептуальних засад їх конкурентоспроможності); SWOT- і ABC аналізу (для оцінювання конкурентних переваг територіальних громад та проведення рейтингування громад Львівської області); систематизації та групування (для класифікації інструментів, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності територіальних громад) .

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та опубліковані в наукових вітчизняних фахових і закордонних виданнях.

Можна стверджувати, що отримані результати свідчать про цілісне, дослідження, яке вирішує наукове завдання з розроблення методичних та практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Новизна наукових положень і отриманих результатів

У дисертації викладено сукупність теоретико-методологічних положень, висновків і рекомендацій, які містять наукову новизну і свідчать про особистий внесок автора у розвиток теорії та практики регіональної економіки, зокрема:

- удосконалено концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад, зокрема принципи функціонування, критерії класифікації чинників конкурентоспроможності та стратегічні пріоритети розвитку громад в контексті розвитку людського потенціалу, формування соціального капіталу, диверсифікація напрямів міжмуніципального співробітництва, активізація громадської участі в управлінні громадами; використання ІТ сервісів у забезпеченні їх життєдіяльності (с. 32);

- запропоновано методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад, який включає оцінку фінансово-економічних та людських ресурсів громад (с.52);

- визначено сутність поняття «конкурентоспроможність територіальної громади», яка розглядається як здатність громади конкурувати з іншими громадами за зовнішні ресурси та якість послуг, що надаються як внутрішнім, так і зовнішнім споживачам (с.45-46);

- розроблено методичний підхід до діагностики конкурентних переваг та обмежень конкурентоспроможності територіальних громад, який передбачає поєднання інструментарію SWOT- і ABC аналізу для оцінювання конкурентного потенціалу територіальних громад за критеріями ресурсозабезпеченості, інфраструктурної доступності та громадської активності (с. 114-118);

- розроблено класифікацію та здійснено групування інструментарію організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад (рис. 2.1, 2.2).

Практичне значення виконаного дослідження

Практична цінність отриманих результатів полягає в можливості їх використання органами державного та регіонального управління, органами місцевого самоврядування для покращення обґрунтованості як стратегічних,

так і поточних практичних завдань і рішень щодо підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи отримали застосування в практиці управління на регіональному та місцевому рівнях, зокрема: використані Департаментом економічної політики Львівської ОДА (довідка від 18.01.2021 № 1-32/23); Радехівською міською радою Львівської області при підготовці нарад з питань удосконалення інструментарію управлінської діяльності на муніципальному рівні (довідка № 715 від 13.08.2018). Науково-методичні положення дисертації впроваджено в навчальний процес НУ «Львівська Політехніка» (довідка №22-02 від 26.01.2021 р.) та Навчально-наукового інституту економічних та соціальних відносин Університету банківської справи (довідка № 01-015/47 від 25.01.2021 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових праць, серед яких: 10 статей - у наукових фахових виданнях України 3 – у періодичних виданнях інших держав (Іспанія, Польща, Латвія); 6 – у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 5 публікацій апробаційного характеру.

Кількість та обсяг друкованих праць дають авторові право публічного захисту дисертації. У роботах, опублікованих у співавторстві, вказано особистий внесок здобувача. Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам п. 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 р.

Структура та обсяг дисертації

Виходячи з поставлених завдань, автор вдало побудувала структуру дисертаційної роботи, що забезпечило логічну послідовність проведення досліджень та викладу матеріалу. Основний текст дисертації викладено на 235 сторінках комп'ютерного набору та містить список використаних джерел, який налічує 236 найменувань. Оформлення роботи відповідає вимогам МОН України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

У першому розділі дисертації розкрито сутність понять "територіальна громада", "об'єднана територіальна громада" (рис. 1.1, с. 32), "конкурентоспроможність територіальних громад"; виявлено чинники підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та проведено їх класифікацію (рис. 1.3, с. 49); охарактеризовано зарубіжний досвід формування територіальних громад (табл. 1.2, с. 50); визначено напрями інституційного забезпечення розвитку територіальних громад (рис. 1.4, с.57).

В другому розділі дисертації запропоновано методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад (с. 80-100), що дозволило визначити рейтингові позиції територіальних громад за рівнем їх конкурентоспроможності та виявити конкурентні переваги, обмеження та загрози їх розвитку (с. 101-124). В цій частині роботи автор класифікує (рис. 2.14, с. 125) та характеризує інструменти підвищення конкурентоспроможності територіальної громади (с. 124-146).

У третьому розділі роботи визначено стратегічні пріоритети розвитку територіальних громад (рис. 3.1, с. 148); подано пропозиції щодо напрямів використання сучасних інформаційних технологій які слід розглядати як важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності територіальних громад (с. 157-167); обґрунтовано засади розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад

регіону, а також розроблено пропозиції щодо інструментарію залучення громадськості до діяльності ОТГ, (с.168-178).

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

В результаті перевірки дисертаційної роботи Кльоби С.М. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела, що засвідчує відсутність порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження по дисертаційній роботі

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кльоби С.М., слід звернути увагу на неточності та дискусійні положення, які потребують подальшого обґрунтування, а саме:

1. Проведений в роботі аналіз зарубіжного досвіду формування територіальних громад в розрізі окремих форм їх функціонування (с. 50-53) доцільно було розширити і подати в контексті оцінки конкурентних переваг виокремлених адміністративно-територіальних одиниць, а також організаційно-економічних інструментів механізму регулювання їх розвитку. Це дозволило б здійснити порівняльний аналіз вітчизняної та зарубіжної практики регулювання розвитку територіальних громад та зробити висновки щодо можливостей імплементації досвіду країн-членів ЄС в Україні.

2. В роботі автор справедливо зазначає, що конкурентоспроможність територіальних громад є однією з основних цілей формування стратегій їх розвитку і зосереджує увагу на особливостях стратегічного планування розвитку територіальних громад, зокрема концентрує увагу на вимогах до визначення цілей стратегій, етапах розробки та критеріях оцінювання успішності їх реалізації (с. 62-67). Проте автору доцільно було акцентувати увагу на критичному аналізі існуючих методичних рекомендацій підготовлених в рамках реалізації різних проєктів міжнародної технічної допомоги уряду України та методичних рекомендацій щодо розроблення,

реалізації, моніторингу та оцінювання стратегій розвитку територіальних громад, які були розроблені Міністерством розвитку громад та територій України.

3. Запропонована автором методика SWOT-аналізу конкурентних переваг та обмежень розвитку територіальних громад Львівської області потребує додаткового пояснення, зокрема в частині розподілу бальної градації позитивних та негативних чинників конкурентоспроможності громад (с. 114-116). Не зрозуміло, яка градація балів (3 це багато чи мало?), як було здійснено бальне оцінювання рівня впливу внутрішніх та зовнішніх чинників?, хто був експертами, які конкурентні позиції позначає колір на рис.2.13 і які стратегії потрібно застосовувати.

4. Хоча автором дисертаційного дослідження в роботі зазначається про вагомий роль громадськості у прийнятті стратегічних рішень щодо розвитку територіальних громад, досліджено інструментарій залучення громадськості до вирішення проблем їх розвитку, слід було підняти питання формування соціального капіталу громад, який варто розглядати їх як ресурс та чинник конкурентоспроможності. Стан соціального капіталу залежить від громадської активності мешканців та їхньої участі у житті громади, ставлення громадян до органів влади, одне до одного, рівня довіри, солідарності, толерантності, готовності до співпраці та усвідомленні членами громади своєї відповідальності за стан справ у своїй громаді, все це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності громад.

5. Автор серед напрямів удосконалення використання технологій штучного інтелекту визначає популяризацію конкурентних переваг територіальних громад в рамках реалізації заходів територіального маркетингу, однак пов'язує їх лише з наповненням сайтів рекламною інформацією та створення PR програм громади. При цьому упущені інструменти ШІ в рамках товарної, цінової, збутової маркетингової політики територіальних громад, пов'язані з віртуалізацією логістичних можливостей громади, геомаркетингом, таргетингом, поведінкою споживачів, оцифровкою пам'яток та унікальностей тощо. Також на с.123 відмічено, що інструменти територіального маркетингу

здебільшого спрямовані на залучення інвесторів та підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад, залишаючи поза увагою поселенську, бізнесову, туристичну, стейкхолдерську привабливість громад. Дискусійним, але таким що має право на існування, є виділення цільових груп територіального маркетингу громад.

б. Заслуговують на увагу пропозиції автора щодо розробки програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону, зокрема щодо засадничих принципів та алгоритму її розробки та реалізації, пропозицій джерел фінансування проектів в рамках реалізації пріоритетів Програми. Однак не зрозуміло як інтегрується ця програма в систему стратегічних документів розвитку територіальних громад та інструментів проектного менеджменту.

Разом з тим, наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження, а дискусійні положення можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження здобувачем досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Вивчення дисертаційної роботи та публікацій за темою дослідження дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Кльоби С.М. на тему: "Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону» є самостійною завершеною цілісною науковою працею, в якій зроблено теоретичне узагальнення і запропоновано нові підходи до вирішення важливого науково-практичного завдання щодо удосконалення організаційно-економічного інструментарію забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.

Дисертаційна робота за своєю структурою, актуальністю, новизною, значимістю отриманих результатів, структурою, змістовністю наданих практичних рекомендацій, повнотою публікацій відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р. та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31 травня 2019 р.), а її автор Кльоба Соломія Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,

Завідувач кафедри маркетингу,

інновацій та регіонального розвитку

Чернівецького національного

університету

імені Юрія Федьковича

І. М. Буднікевич